

Justyna Gajos
Wydział Filozoficzny
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Streszczenie

„Osoba wobec dylematu bioetycznego. Perspektywa egzystencjalizmu teistycznego”

Przedmiotem zainteresowania pracy jest sytuacja osoby wobec dylematu bioetycznego rozważana w oparciu o perspektywę egzystencjalizmu teistycznego, a w szczególności trzech myślicieli: Karla Jaspersa, Viktora Frankla i Gabriela Marcela. Zasadniczym celem rozprawy było podjęcie refleksji: w jaki sposób myśl tego nurtu w filozofii może przyczynić się do pogłębionego rozumienia sytuacji osoby mającej rozstrzygnąć bioetyczny dylemat, a także: czy i jakie implikacje dla bioetyki rodzi etyka proponowana przez egzystencjalistów teistycznych.

W rozprawie zastosowano następujące metody: referat i analizę poglądów egzystencjalistów teistycznych, analizę przypadków bioetycznych, analizę porównawczą idei oraz stanowisk filozoficznych i etycznych, fenomenologiczny opis sytuacji bioetycznych przywoływanych przypadków (dylematów) oraz syntezę.

Realizacja tematu przebiegała w trzech częściach. W pierwszej została poddana analizie myśl wspomnianych wyżej filozofów w odniesieniu do takich kategorii jak egzystencja i sens życia, wolność i transcendencja, cierpienie i nadzieja. Następnie zaprezentowana została koncepcja człowieka proponowana przez egzystencjalistów teistycznych. Spotkanie trzech filozofii – transcendencji (Jaspers), sensu życia (Frankl), nadziei (Marcel) – zostało przeprowadzone głównie na podstawie źródłowej literatury tych autorów oraz literatury pomocniczej (uzupełniającej), autorstwa komentatorów ich myśli. W ostatniej części pierwszego rozdziału zaakcentowane zostały „ślady” myślenia etycznego w ich filozofii.

Rozdział drugi to analiza wybranych przypadków bioetycznych z zakresu bioetyki początku życia, jego trwania i kresu. Przedstawione w tej części pracy bioetyczne dylematy konkretnych osób dotyczą poradnictwa genetycznego, sztucznego zapłodnienia, aborcji selektywnej, tak zwanego *designing babies*, dawstwa narządów, rehabilitacji, samobójstwa wspomaganego, eutanazji i odstąpienia od uporeczywej terapii. Literaturą bazową były w tym przypadku polskie i zagraniczne publikacje, w których autorzy różnych dziedzin (między innymi medycyny i bioetyki) opisują wybrane przypadki. Wykorzystane zostały również wypracowane refleksje filozoficzne światowych i polskich bioetyków oraz monografie i artykuły naukowe, prezentujące badania z zakresu omawianego tematu.

Trzecia część pracy stanowi kulminację rozprawy. Jest ona – na podstawie dotychczasowej analizy myśli egzystencjalistów teistycznych oraz opisu wybranych dylematów bioetycznych współczesnego człowieka – próbą ustosunkowania się do postawionych we wstępie kwestii. A zatem: czy i w jaki sposób przyjęte życiowe cele i przeżywanie sensu życia, cierpienia

i śmierci wpływają na proces rozwiązywania dylematu bioetycznego i podjęcie ostatecznej decyzji? Jaką rolę w bioetyce odgrywają wolność i odpowiedzialność, ale również wartości? Czy możemy mówić o pewnej puli dylematów bioetycznych, których nie można rozwiązać w obrębie ich samych, ponieważ konieczna jest szersza perspektywa, odwołanie się nie tylko do określonej wizji osoby, ale także do przeżywanego sensu życia, wartości i światopoglądu?

We wnioskach pracy w trzynastu punktach podsumowano koncepcję osoby wyłaniającą się z myśli Karla Jaspersa, Viktora Frankla i Gabriela Marcela. Proponowana przez egzystencjalistów teistycznych wizja osoby ma charakter holistyczny (zawiera w sobie wymiar zarówno biologiczny, psychiczny, jak i duchowy). Uwzględnienie etyki egzystencjalistycznej w bioetyce i sytuacji człowieka stawiającego czoło bioetycznemu dylematowi implikuje interesujące wnioski. Po pierwsze, doświadczenie cierpienia w kwestii bioetycznej jest wezwaniem do odkrycia jego egzystencjalnego sensu. W tym znaczeniu przyjęcie go przy pomocy woli i choćby minimalnej świadomości jest czynem etycznym. Po drugie, człowiek będąc bytem „decydującym”, jest wezwany do nadania sensu swojej bioetycznej sytuacji, w której się znalazł. Uwzględnienie sensu życia i śmierci w procesie przeżywania dylematu może wpłynąć na ostateczny sposób rozstrzygnięcia kwestii, który w każdym przypadku będzie indywidualny. Po trzecie, rozumienie przez egzystencjalistów teistycznych wolności jako bycia darem dla innych (etyka spotkania, Marcel) oraz wolności od popędów (Frankl) implikuje konieczność rezygnacji z redukcjonistycznych wizji osoby. Z takiego doświadczenia wolności rodzi się odpowiedzialność, która stanowi powinność moralną oraz normatywne kryterium działania. Pod koniec pracy wyłoniono postulat rozszerzenia rozumienia bioetyki – z wąskiego znaczenia jako ustalającej jedynie normy postępowania, do tej, która odwołuje się nie tylko do pogłębionego, holistycznego rozumienia osoby, ale także do jej egzystencjalnego doświadczenia „bycia zawsze w sytuacji”. Taka wizja pozwala ująć osobę w szerszym znaczeniu, „uwalniając” ją od schematycznych koncepcji teoretycznych. Etyka egzystencjalistyczna nie tworzy odrębnego systemu etycznego. Dlatego podejście egzystencjalistyczne w bioetyce może pełnić w tym świetle bardziej rolę wspierającą aniżeli konkluzywną, a wypracowana koncepcja osoby oraz postulat jej nieredukowalności mogą stanowić dla bioetyków niewątpliwą inspirację.

Kraków, 22.03.2024 r.

